

Advokatska akademija Advokatske komore Srbije
**SEMINAR OBUKE ADVOKATSKIH PRIPRAVNIKA
ZA POLAGANJE PRAVOSUDNOG ISPITA**
Beograd, novembar 2019

Ljubica Tomić, advokat
GROZA

TOMIĆ SINĐELIĆ

UVOD U GRAĐANSKO PRAVO

Ljubica Tomić, advokat

ADVOKATSKA KANCELARIJA **TOMIĆ** SINĐELIĆ GROZA

UVOD U GRAĐANSKO PRAVO

1. PRAVNI SUBJEKTI
2. PODELA SUBJEKTIVNIH GRAĐANSKIH PRAVA
3. PRAVNI POSLOVI (pojam, elementi i vrste)
4. NEVAŽEĆI PRAVNI POSLOVI (apsolutna i relativna ništavost)
5. MODIFIKACIJE PRAVNIH POSLOVA (uslov, rok, nalog)
6. ZASTUPNIŠTVO
7. ZASTARELOST I PREKLUZIJA

***NAPOMENA:** Ova prezentacija je preglednog karaktera i ne može se koristiti kao jedini*

SUBJEKTI GRAĐANSKOG PRAVA

PRAVNI SUBJEKTI su imaoi **pravne sposobnosti**, kao naročitog pravnog kvaliteta koji se sastoji u podobnosti (mogućnosti) da se bude **imalac prava i obaveza**.
Mogu biti fizička lica i pravna lica.

1. **FIZIČKA LICA** (individualizacija – državljanstvo, prebivalište i lično ime)

- Pravnu sposobnost stiču **rođenjem**, kao i nasciturus - *pro iam nato habetur, quotiens de comodo eius agitur* (interes nerođenog deteta)
- Pravna sposobnost prestaje **smrću** ili **proglašenjem nestalog lica za umrlo**

2. **PРАВNA LICA** (pravno uređenje, tvorevine koje su podobne da budu nosioci prava i obaveza)

- **Uvek ima** pravnu, poslovnu i deliktnu sposobnost (prolazna poslovna nesposobnost, npr. stečaj)
- **Osnivanje i gašenje (likvidacija ili stečaj)**

SUBJEKTI GRAĐANSKOG PRAVA – PROGLASENJE NESTALOG LICA ZA UMRLO

Proglašenje nestalog lica za umrlo - pokreće se predlogom koji može podneti svako lice koje za to ima neposredni pravni interes, kao i javni tužilac, a sud će proglasiti za umrlo lice:

- 1. o čijem životu za poslednjih pet godina nije bilo nikakvih vesti**, a od čijeg je rođenja proteklo **70** godina;
- 2. o čijem životu za poslednjih pet godina nije bilo nikakvih vesti**, a okolnosti pod kojima je nestalo čine verovatnim da više nije u životu;
- 3. koje je nestalo** u brodolomu, saobraćajnoj nesreći, požaru, poplavi, zemljotresu ili u kakvoj drugoj neposrednoj smrtnoj opasnosti, a o čijem životu nije bilo nikakvih vesti za **6** meseci od dana prestanka opasnosti;
- 4. koje je nestalo** u toku rata u vezi sa ratnim događajima, a o čijem životu nije bilo nikakvih vesti za **1** godinu dana od dana prestanka neprijateljstva

SUBJEKTI GRAĐANSKOG PRAVA

Šta je PRAVNA SPOSOBNOST?

Šta je POSLOVNA SPOSOBNOST?

SUBJEKTI GRAĐANSKOG PRAVA

1. PРАВNA SPOSOBNOST

Podobnost (mogućnost) da se bude **nosilac prava i obaveza** (pravo na izdržavanje stiće dete čim se rodi, pravo svojine)

2. POSLOVNA SPOSOBNOST

Sposobnost da **izjavama volje** proizvode **pravna dejstva**:

- **Mlađi maloletnici** (koji nisu navršili **14** godina) su potpuno **poslovno nesposobni**, a pravni **poslovi apsolutno ništavi**. Oni mogu preduzimati pravne poslove kojima pribavljaju isključivo prava, pravne poslove kojima ne stiču ni prava ni obaveze ;
- **Stariji maloletnici** (sa navršenih **14** godina) stiču **ograničenu poslovnu sposobnost** (uz **saglasnost** zakonskog zastupnika mogu preduzimati **sve** pravne poslove, a poslove **manjeg značaja mogu preduzimati samostalno**.
Izuzetak: radna sposobnost se stiće sa 15 godina, pa takav maloletnik može samostalno (1) zasnovati radni odnos, i (2) raspolagati imovinom stečenom sopstvenim radom.

SUBJEKTI GRAĐANSKOG PRAVA

3. DELIKTNA SPOSOBNOST

Sposobnost da se odgovara za **štetu**.

- Maloletnici do navršene **7. godine** su **deliktno nesposobni** - za štetu odgovaraju roditelji ili druga lica pod čijim su nadzorom (bez obzira na njihovu krivicu);
- Maloletnici od **7. do 14. godine** **odgovaraju** svojom imovinom, ako se dokaže da su u vreme prouzrokovanja štete bili sposobni za rasudjivanje
- Maloletnici sa navršenih **14 godina** su deliktno sposobni – imaju obavezu naknade štete.

PODELA SUBJEKTIVNIH GRAĐANSKIH PRAVA

SUBJEKTIVNA GRAĐANSKA PRAVA su **pravni prerogativi (ovlašćenja, pravne vlasti) priznati objektivnim pravom** pravnim subjektima (pravnim i fizičkim licima) u cilju zadovoljenja različitih **interesa**, a mogu se podeliti na:

1. Imovinska i neimovinska prava
2. Prenosiva i neprenosiva prava (u prometu i van prometa)
3. Relativna (obligaciona) i apsolutna prava **X**
4. Intelektualna prava (prava industrijske svojine i autorska & srodna prava)
5. Lična prava (prava ličnosti)
6. Pravne moći (preobražajna prava) **X**

PODELA SUBJEKTIVNIH GRAĐANSKIH PRAVA

RELATIVNA (OBLIGACIONA) I APSOLUTNA PRAVA

RELATIVNA PRAVA (obligaciona prava, potraživanja) **deluju** prema tačno određenom licu *inter partes*, između **aktivnog subjekta** (imalac prava, poverilac) i **pasivnog subjekta** (obavezano lice, dužnik).

Obligaciono pravo (potraživanje) i obaveza koja mu odgovara čine **obligacioni odnos**.

Ostvarenje obligacionog prava (potraživanja) - **izvršenje** obaveze saugovornika, kroz:

- a) davanje (*dare*)
- b) isplatu
- c) činjenje (*faciende*)
- d) nečinjenje (*non-faciende*)

PODELA SUBJEKTIVNIH GRAĐANSKIH PRAVA

RELATIVNA (OBLIGACIONA) I APSOLUTNA PRAVA

APSOLUTNA PRAVA deluju prema svim trećim licima (*erga omnes*).

Postoji **pravno dobro (objekt)** na koje se apsolutno pravo neposredno odnosi (odnosno na kome titular ima neposrednu pravnu vlast).

Prema **vrsti objekta**, tj. dobra na koje se pravo odnosi, vrste apsolutnih prava su:

1. **Stvarna prava** - telesne stvari (pokretne i nepokretne)
2. **Intelektualna prava** - intelektualna dobra (industrijska svojina , autorska i srodna prava)
3. **Prava ličnosti** - lična dobra (teleni integritet, čast, sloboda)

Obaveza svih trećih lica je određena negativno – sastoji se u **nečinjenju**, odnosno neometanju titulara u vršenju apsolutnih prava.

PODELA SUBJEKTIVNIH GRAĐANSKIH PRAVA

PRAVNE MOĆI (PREOBRAŽAJNA PRAVA)

Pravne moći su **konkretne pravne mogućnosti** da se **izjavom volje stvori nova pravna situacija : stiču** subjektivna prava, **menjaju** postojeća stanja **ili gase** pravni odnosi.

Prema prirodi pravnih dejstava pravne moći se dele na one kojima se:

1. **STIČU** subjektivna prava (stvarajuća preobražajna prava), npr. pravo preče kupovine;
2. **MENJAJU** postojeća stanja, npr. pravo izbora kod alternativnih obligacija;
3. **GASE** postojeći pravni odnosi, npr. pravo da se opozove punomoćje.

Naspram pravnog prerogativa **ne stoji istovremeno neka obaveza trećeg lica.**

PRAVNI POSLOVI – Pojam i elementi

PRAVNI POSAO je **izjava volje** koja proizvodi **pravno dejstvo**, a koja za posledicu ima:

1. nastanak ,
2. prestanak,
3. prenos, ili
4. izmenu

postojećih subjektivnih prava.

Volja se može izjaviti na razne načine:

1. **izričito**,
2. **prećutno** – konkuldentnim radnjama (ponašanjima iz kojih se, s obzirom na okolnosti slučaja, sa izvesnošću može zaključiti da lice njima izražava određenu volju). *Primer: Kad po proteku vremena za koje je ugovor o zakupu bio zaključen, zakupac produži da upotrebljava stvar a zakupodavac se tome ne protivi, smatra se da je (prećutno) zaključen nov ugovor o zakupu neodređenog trajanja pod istim uslovima kao i prethodni (čl. 596 ZOO).*

PRAVNI POSLOVI – Pojam i elementi

UNUTRAŠNJA i IZJAVLJENA volja (izjava volje) se po pravilu podudaraju, ali iz brojnih razloga može doći do neslaganja, pa tako postoji:

- **Teorija volje** - merodavna je unutrašnja volja.
- **Teorija izjave** - pravno dejstvo treba priznati izjavu volje.

Zakonodavac ne prihvata, niti odbacuje, niti jednu od dve teorije, već ih kombinuje.

Primer:

- U slučaju **manjivosti volje** (kada je izjava data u zabludi ili usled prevare) merodavna je stvarna volja a ne izjavljena volja – **teorija volje**.
- U slučaju **mentalne rezerve** (*reservatio mentalis*) tj. unutrašnje ograde (subjekt intimno ne prihvata dejstva volje) merodavna je izjavljena volja – **teorija izjave**.

PRAVNI POSLOVI – Vrste

KRITERIJUM	Od koliko volja se sastoji pravni posao?	Daje li se naknada za ono što se dobija?	Kada nastupaju pravna dejstva pravnog posla - za života ili nakon smrti davaoca izjave?	Da li je zakonom propisana forma za izjavu volje?	Vidljivost kauze (da li se vidi ili ne vidi postojanje obaveze za jednu/obe strane)
VRSTA pravnog posla	jednostrani / dvostrani	teretni / dobročini	<i>inter vivos / mortis causa</i>	neformalni (konsensulani) / formalni	kauzalni / apstraktni

PRAVNI POSLOVI – Vrste: od koliko volja se sastoji pravni posao?

Jednostrani	Dvostrani
<p>(hartije od vrednosti, javno obećanje nagrade)...</p> <p>Stvaranje obaveze za sebe, ali ne i za treća lica.</p> <ul style="list-style-type: none">• Napomena: <i>Jednostrani pravni posao može preduzeti više strana (npr. suvlasnici daju javno obećanje nagrade)</i>	<p>(poklon , kupoprodaja...)</p> <p>Saglasne izjave volje dveju strana koje proizvode pravno dejstvo. ✓</p> <p>Ugovor je složen pravni posao koji se sastoji od:</p> <ol style="list-style-type: none">1. ponude,2. prihvatanja ponude, i3. forme (ako zakon zahteva). <p>Ponuda je predlog za zaključenje ugovora određenom licu, koji sadrži sve bitne sastojke ugovora tako da njegovim prihvatanjem ugovor biva zaključen. Vidi i dalje čl. 32-45 ZOO.</p>

PRAVNI POSLOVI – Vrste: daje li se naknada za ono što se dobija?

Teretni	Dobročini
(kupoprodaja, razmena, zajam sa kamatom, zakup...)	(poklon, posluga, testament, zajam bez kamate...) Praktične posledice: pravila za fizičke nedostatke kod ugovora sa naknadom - svaki ugovarač odgovara za materijalne nedostatke svog ispunjenja (čl. 121 ZOO)

PRAVNI POSLOVI – Vrste:

Da li dejstva pravnog posla nastupaju za života ili nakon smrti davaoca izjave

	Inter vivos	Mortis causa
	(poklon, zajam, zakup...)	(testament, ugovor o nasleđivanju...) Pojedini autori dodaju i kategoriju mešoviti pravni posao (ugovor o doživotnom izdržavanju - davanja izdržavanja su inter vivos, a naknada davaocu je mortis causa)

PRAVNI POSLOVI – Vrste: Da li je zahtevana tačno određena forma?

Neformalni (konsensualni) i formalni

	Neformalni *Konsensualni	Formalni
	<p><u>Konsensualni</u></p> <p>Volja može biti izjavljena na bilo koji način.</p> <p>(npr. ugovor o prodaji pokretnih stvari)</p>	<p><u>Formalni</u></p> <p>Zakon zahteva da izjava bude data u tačno određenoj formi:</p> <ul style="list-style-type: none">• Pismena forma• Forma javne isprave <p>a) Javnobeležnički zapis - izjave sastavili javni beležnici (čl. 82. Zakon o javnom beležništvu (ZOJB), npr. raspolaganje nepokretnosti poslovno nesposobnih lica, ugovor o hipoteci sa klauzulom o izvršnoj hipoteci, tj. neposrednom izvršenju),</p> <p>b) Javnobeležnička overa, tj. solemnizacija – ugovor o kupoprodaji nepokretnosti, ugovor o zasnivanju stvarnih i ličnih službenosti (čl. 93 ZOJB, nejavne isprave sa javnobeležničkom overom).</p> <p><i>Forma ad solemnitatem</i> – forma je bitan uslov punovažnosti pravnog posla,</p> <p><i>Forma ad probationem</i> – dokazna forma, bitna je za dokazivanje u slučaju spora.</p> <p>* Pismena forma – izjava mora biti izjavljena u pismenoj formi.</p>

PRAVNI POSLOVI – Vrste: vidljivost kauze, tj. zašto se obavezuje jedna strana?

	Kauzalni	Apstraktni
	<p>(kupoprodaja...)</p> <p>Pravni poslovi kod kojih je vidljiva kauza.</p>	<p>(menični poslovi...)</p> <p>Apstraktni pravni poslovi su formalni, jednostrano obavezni* pravni poslovi, iz kojih se ne vidi da li se obavezuje i druga strana i u čemu se sastoji njena obaveza (ne vidi se kauza, tj. zašto se jedna strana obavezuje).</p> <p><i>* jednostrano obavezni pravni poslovi su oni koji stvaraju obavezu samo za jednu stranu (što nije isto što i jednostrani pravni posao, gde je izjavljena volja samo jedne strane).</i></p>

NEVAŽEĆI PRAVNI POSLOVI

Da bi pravni posao proizvodio pravna dejstva, potrebno je da:

1. Izjava volje bude:

- data od **lica** koje ima potrebnu **poslovnu sposobnost**,
- **ozbiljna** (*animus contrahendi*),
- **slobodna** (da ne postoji zabluda, prevara, pretnja),
- u potrebnoj (**formi** kada je to zakonom ili voljom stranaka određeno),

2. Pravna dejstva moraju biti u granicama:

- **prinudnih propisa**,
- **javnog poretka**,
- **dobrih običaja**,
- (*novina* - SGZ Nacrt, čl. 6 - "i u skladu sa moralom", prof. Perović, koncept prirodnog prava).

NEVAŽEĆI PRAVNI POSLOVI

**KOJE SU VRSTE NEVAŽEĆIH PRAVNIH
POSLOVA?**

NEVAŽEĆI PRAVNI POSLOVI

S obzirom na **TEŽINU NEDOSTATAKA** razlikuju se dve vrste pravnih posledica po pravni posao, odnosno dva oblika nevažnosti pravnih poslova:

- ✓ **NIŠTAVI pravni poslovi (apsolutna ništavost)**
- ✓ **RUŠLJIVI pravni poslovi (relativna ništavost)**

NIŠTAVI PRAVNI POSLOVI (APSOLUTNA NIŠTAVOST)

Ništavi pravni poslovi su suprotni:

1. granicama prinudnih propisa,
2. javnog poretka,
3. dobrih običaja.

Ništav pravni posao ne proizvodi nikakvo pravno dejstvo, to stanje je definitivno (*“Što se grbo rodi, vrijeme ne ispravi” - V. Bogišić*).

NIŠTAVI PRAVNI POSLOVI (APSOLUTNA NIŠTAVOST)

- Na ništavost se može pozivati **svako zainteresovano lice**, i javni tužilac,
- Može se isticati i u **svako vreme** (nema zakonskog roka): tužba za poništenje, prigovor...
- **Nevažnost *ex tunc***,
- Na ništavost sud pazi ***ex officio***,
- Ništav ugovor **ne postaje punovažan** kad zabrana ili drugi uzrok ništavosti naknadno nestane,
- Konverzija je **moгуća**,
- **Nema konvalidacije** ništavog pravnog posla, osim u 2 slučaja (vidi dalje)

NIŠTAVI PRAVNI POSLOVI (APSOLOTNA NIŠTAVOST)

KONVERZIJA je moguća ako izjavljena volja ispunjava uslove za postojanje i punovažnost drugog posla.

Kad ništav ugovor ispunjava uslove za punovažnost nekog drugog ugovora, onda će među ugovaračima važiti taj drugi ugovor, ako:

- bi to bilo u **saglasnosti sa ciljem** koji su ugovarači imali u vidu kad su ugovor zaključili, i ako
- se može uzeti **da bi oni zaključili taj ugovor da su znali** za ništavost svog ugovora.

NIŠTAVI PRAVNI POSLOVI (APSOLUTNA NIŠTAVOST)

POSLEDICE IZVRŠENJA

1. **KONVALDACIJA** je moguća izuzetno samo u 2 slučaja:

- Ako je zabrana ili uzrok ništavosti bio **manjeg značaja**, a ugovor je **izvršen**,
- Kad je **ugovor izvršen u celini ili u pretežnom delu**, osim ako iz **cilja** zbog koga je forma propisana očigledno ne proizlazi što drugo.

Posebna pravila (npr. zeleniški ugovor uz smanjenje kamate, čl. 141 ZOO)

2. **RESTITUCIJA I NAKNADA ŠTETE**

Pravni posao načelno ostaje ništav iako je izvršen (osim navedenih izuzetaka). Posledica toga je vraćanje primljenog (povraćaj u pređašnje stanje, restitucija).

Ugovarač koji je kriv za zaključenje ništavog ugovora odgovoran je svome saugovaraču za štetu koju trpi zbog ništavosti ugovora, ako ovaj nije znao ili prema okolnostima nije morao znati za postojanje uzroka ništavosti (**ako je saugovarac bio savestan**).

NIŠTAVI PRAVNI POSLOVI (APSOLUTNA NIŠTAVOST)

POSLEDICE IZVRŠENJA

RESTITUCIJA

- Svaka ugovorna strana dužna je da vrati drugoj sve ono što je **primila** po osnovu takvog ugovora, a ako to nije moguće, ili ako se priroda onog što je ispunjeno protivi vraćanju, ima se dati odgovarajuća naknada **u novcu**, prema cenama u vreme **donošnja sudske odluke**, ukoliko zakon što drugo ne određuje.
- Ali, **sud može odbiti, u celini ili delimično**, zahtev nesavesne strane za vraćanje onog što je drugoj strani dala, a može i odlučiti da druga strana ono što je primila po osnovu zabranjenog ugovora preda **opštini** na čijoj teritoriji ona ima sedište, odnosno prebivalište, ili boravište. Prilikom odlučivanja sud će voditi računa o **savesnosti** jedne, odnosno obeju strana, o **značaju** ugroženog dobra ili interesa, kao i o **moralnim shvatanjima**.

**Da li ništavost neke odredbe ugovora povlači
ništavost i samog ugovora?**

NIŠTAVI PRAVNI POSLOVI (APSOLUTNA NIŠTAVOST)

DELIMIČNA NIŠTAVOST

Ništavost neke odredbe ugovora **ne povlači ništavost i samog ugovora**, ako on:

1. može **opstati** bez ništave odredbe, i
2. ako ona nije bila **ni uslov ugovora ni odlučujuća pobuda** zbog koje je ugovor zaključen.

Ali, ugovor će ostati na snazi čak i ako je ništava odredba bila uslov ili odlučujuća pobuda ugovora u slučaju kad je **ništavost ustanovljena upravo da bi ugovor bio oslobođen te odredbe i važio bez nje.**

NIŠTAVI PRAVNI POSLOVI (APSOLUTNA NIŠTAVOST)

ZABRANA SAMO JEDNOJ STRANI

Ako je zaključenje određenog ugovora zabranjeno **samo jednoj strani**, ugovor će ostati na snazi ako u zakonu nije što drugo predviđeno za određeni slučaj, a strana koja je povredila zakonsku zabranu snosiće odgovarajuće posledice.

Primer iz prakse: povreda Zakona o deviznom poslovanju prema inostranom partneru.

NIŠTAVI PRAVNI POSLOVI (APSOLUTNA NIŠTAVOST)

NAJVAŽNIJI SLUČAJEVI

RAZLOZI NIŠTAVOSTI su mnogobroji i nije moguće iscrpno nabranje. Načelno, to su pravni poslovi koji su:

1. izričito označeni kao ništavi (**npr. zelenaški ugovori**, čl. 141 ZOO) - **tekstualna** ništavost),
2. protivni imperativnim nomrama, javnom poretku, dobrim običajima - **virtuelna** ništavost – **pravna kvalifikacija potrebna**).

NIŠTAVI PRAVNI POSLOVI (APSOLUTNA NIŠTAVOST)

NAJVAŽNIJI SLUČAJEVI

Najvažniji primeri ništavih pravnih poslova bi bili:

- **Zelenaški** pravni poslovi, čl. 141 ZOO,
- Ugovori sa **nemogućim** obavezama (*“impossibilia nulla obligatio est”*) - objektivna nemogućnost
- **Prividni** (fiktivni i simulovani) pravni poslovi - simulovanim pravnim poslom se prikiva disimulovani; disimulovani proizvodi pravna dejstva ako su ispunjeni zakonski uslovi za njegovu valjanost), čl. 66 ZOO,
- Pravni poslovi **mlađeg maloletnika**, lica koja nisu navršila 14 godina (potpuno poslovno nesposobna lica). Ni naknadna saglasnost zakonskog zastupnika im ne može dati pravnu snagu,
- Odsustvo potrebne **forme** (*ad solemnitatem*), npr. kupoprodaja nepokretnosti.

RUŠLJIVI PRAVNI POSLOVI (RELATIVNA NIŠTAVOST)

RUŠLJIVI pravni poslovi :

1. vređaju **interes stranaka (mane volje i jednakosti davanja)**,
2. mogu je isticati **samo lica u čijem je interesu** ustanovljena rušljivost,
3. razloge **rušljivosti sud ne uzima u obzir ex officio**,
4. **prekluzivni rokovi** za poništenje rušljivog pravnog posla i konvalidacija istekom rokova:
 - a) **1 godinu - subjektivni rok (od saznanja za razlog rušljivosti)**,
 - b) **3 godine - objektivni rok (od dana zaključenja ugovora)**(izuzetak npr. prekomerno oštećenje: 1 godinu objektivni rok)

RUŠLJIVI PRAVNI POSLOVI (RELATIVNA NIŠTAVOST)

RUŠLJIVI pravni poslovi:

1. Mane volje:

- zabluda
- prevara
- prinuda (pretnja, strah)

2. Pravni poslovi ograničeno sposobnih lica,

3. Nejednakost davanja – prekomerno oštećenje (čl. 139 ZOO)

RUŠLJIVI PRAVNI POSLOVI (RELATIVNA NIŠTAVOST) MANE VOLJE

Zabluda je pogrešna predstava o nekoj pravno relevantnoj činjenici u vezi sa pravnim poslom – **bitna** zabluda (čl. 61 ZOO).

Zabluda je bitna ako se odnosi na bitna **svojstva predmeta**, na **lice** sa kojim se zaključuje ugovor ako se zaključuje s obzirom na to lice, kao i na **okolnosti** koje se po običajima u prometu ili po nameri stranaka smatraju odlučnim, a strana koja je u zabludi ne bi inače zaključila ugovor takve sadržine.

Strana koja je u zabludi može tražiti **poništaj** ugovora zbog bitne zablude, osim ako pri zaključenju ugovora:

1. **nije postupala s pažnjom koja se u prometu zahteva ili**
2. **druga strana spremna da izvrši ugovor kao da zablude nije bilo.**

U slučaju poništaja ugovora zbog zablude, druga **savesna** strana ima pravo da **traži naknadu** pretrpljene štete, bez obzira na to što strana koja je u zabludi nije kriva za svoju zabludu.

Kod ugovora **bez naknade** bitnom zabludom se smatra i **zabluda o pobudi** koja je bila **odlučna za preuzimanje obaveze**.

ZABLUDA ZASTUPNIKA

Da li se zabluda lica preko koga je strana izjavila svoju volju smatra se isto kao i zabluda u vlastitom izjavljivanju volje?

RUŠLJIVI PRAVNI POSLOVI (RELATIVNA NIŠTAVOST) MANE VOLJE

ZABLUDA ZASTUPNIKA

Zabluda lica preko koga je strana izjavila svoju volju **smatra se isto kao i zabluda u vlastitom izjavljivanju volje.**

RUŠLJIVI PRAVNI POSLOVI (RELATIVNA NIŠTAVOST) MANE VOLJE

PREVARA je zabluda kvalifikovana ponašanjem druge strane ili trećeg lica (čl. 65 ZOO), koja prvu dovodi ili održava u zabludi.

Razlog rušljivosti je **svaka** prevara (pa i kada zabluda nije bitna).

PRINUDA (pretnja, strah) postoji kada ugovorna strana ili neko treći nedopuštenom pretnjom izazvao opravdani strah kod druge strane tako da je ova zbog toga zaključila ugovor. Druga strana tada može tražiti da se ugovor poništi. Opravdan strah postoji ako se iz okolnosti vidi da je ozbiljnom opasnošću ugrožen:

- život,
- telo ili
- drugo značajno dobro, ugovorne strane ili trećeg lica.

RUŠLJIVI PRAVNI POSLOVI (RELATIVNA NIŠTAVOST)

PRAVNI POSLOVI OGRANIČENO SPOSOBNIH LICA

Stariji maloletnici (lica sa navršениh 14 godina) mogu samostalno zaključivati pravne poslove **manjeg značaja**, a ostale uz saglasnost zakonskog zastupnika.

Ukoliko nema saglasnosti zakonskog zastupnika:

- a) **Naknadana saglasnost** - retroaktivno dejstvo, posao je punovažan od samog početka,
- b) **Nepostojanje izjašnjenja u roku od 30 dana** od poziva saugovornika – smatra se odbijanjem saglasnosti.

Sudbina pravnog posla može da završi u rukama (biv.) maloletnika, kada napuni 18 godina:

- *U roku od **3 meseca** od punoletstva može pokrenuti postupak poniženja rušljivog posla. Nakon isteka tog roka sledi **osnaženje** tj. konvalidacija pravnog posla.*

RUŠLJIVI PRAVNI POSLOVI (RELATIVNA NIŠTAVOST)

Nejednakost davanja – PREKOMERNO OŠTEĆENJE (ČI. 139 ZOO)

Ako je između obaveza ugovornih strana u dvostranom ugovoru postojala u vreme zaključenja ugovora **očigledna nesrazmera**, oštećena strana može zahtevati poništenje ugovora ako za pravu vrednost **tada nije znala niti je morala znati** (zabluda o pravoj vrednosti).

Pravo da se zahteva poništenje ugovora prestaje istekom **1 godine** od njegovog zaključenja, a odricanje unapred od ovog prava nema pravnog dejstva.

Ugovor će ostati na snazi **ako druga strana ponudi dopunu** do prave vrednosti.

Napomena: Ne može se tražiti kod aleatornih poslova i javnih prodaja, kao i kod afekcione vrednosti!

MODIFIKACIJE PRAVNIH POSLOVA

USLOV, ROK, NALOG

MODIFIKACIJA pravnog posla je **okolnost** koja utiče na dejstva pravnog posla i koja modifikuje redovna dejstva pravnog posla:

Uslov

Rok

Nalog

MODIFIKACIJE PRAVNIH POSLOVA USLOV

USLOV je buduća neizvesna okolnost od čijeg ostvarenja, odnosno:

- a) nastupanja (pozitivni uslov)
- b) nenastupanja (negativni uslov)

zavise pravna dejstva posla.

Primeri:

- a) npr. kupoprodaja nepokretnosti pod uslovom da kredit bude odobren,
- b) npr. nenastupanje promene poslovne delatnosti bili bitne promene u prometu pravnog lica koje se kupuje.

MODIFIKACIJE PRAVNIH POSLOVA

USLOV - vrste

Podela prema kriterijumu da li volja ugovornih strana ima uticaja na uslov! (veoma važna podela za advokatsku praksu!)

1. **Kauzalni uslov** – ne zavisi od volje nijedne ugovorne strane, već od slučaja (casus) (npr. ukoliko banka odobri kredit po podnetom zahtevu kupca, dolazi do prodaje nepokretnosti),
2. **Potestativni uslov** – zavisi od volje jednog ili drugog učesnika u poslu (npr. ukoliko kupac podnese zahtev za kredit dolazi do prodaje),
3. **Čist potestativni uslov** – zavisi od diskrecione volje jednog učesnika u poslu – nistavost uslova! (npr. ukoliko kupac bude imao novca, dolazi do prodaje)

MODIFIKACIJE PRAVNIH POSLOVA

USLOV - Vrste

Podela prema kriterijumu da li **odlaže** ili utiče na **opstanak** važećeg pravnog posla!

1. Odložni (suspenzivni) uslov – odlaže pravna dejstva posla i nastupnje čini neizvesnim (npr. ukoliko banka odobri kredit po podnetom zahtevu kupca, prodaje se nepokretnost):

- a) Neostvarenje odložnog uslova – pravni posao nije bio ni zaključen,
- b) Ostvarenje odložnog uslova – pravni posao proizvodi pravna dejstva.

2. Raskidni (rezolutivni) uslov – pravni posao proizvodi dejstva, ali je neizvesno da li će opstati (npr. ukoliko kompanija dobije rešenje o zabrani obavljanja delatnosti, ugovor o kupovini udela u kompaniji se raskida”):

- a) Neostvarenje raskidnog uslova – opstanak pravnog posla,
- b) Ostvarenje raskidnog uslova – restitucija, a raspolaganja učinjena u međuvremenu važe.

3. Fikcija (ne)ostvarenja uslova - kada jedna od stranka nesavesno osujeti (spreči ili izazove) (ne)ostvarenje uslova! (čl. 74.4 ZOO)

MODIFIKACIJE PRAVNIH POSLOVA

ROK

ROK je vremenski razmak čijim istekom pravni posao:

1. Počinje da proizvodi pravna dejstva (odložni, početni rok)

ili

2. Prestaje da proizvodi pravna dejstva (raskidni, završni rok)

MODIFIKACIJE PRAVNIH POSLOVA: ROK

Kad dejstvo ugovora počinje od određenog vremena, shodno se primenjuju pravila **o odložnom uslovu**, a kad ugovor prestaje da važi po isteku određenog roka, shodno se primenjuju pravila **o raskidnom uslovu**.

Rok može biti određen:

- a) kalendarski (u danima, nedeljama, mesecima, godinama),
- b) satima,
- c) fiksiranjem određenog datuma ili događaja (punoletstvo, Uskrs).

MODIFIKACIJE PRAVNIH POSLOVA: ROK: RAČUNANJE VREMENA

Rok određen **u danima** počinje **teći prvog dana posle događaja** od koga se rok računa, a **završava se istekom poslednjeg dana roka.**

Rok određen **u nedeljama, mesecima ili godinama** završava se onog dana koji se **po imenu i broju poklapa sa danom** nastanka događaja od koga rok počinje da teče, a ako takvog dana nema u poslednjem mesecu, kraj roka pada na **poslednji dan tog meseca.**

Ako **poslednji dan** roka pada u **dan kada je zakonom određeno da se ne radi**, kao poslednji dan roka računa se sledeći radni dan.

Početak meseca označava prvi dan u mesecu, sredina - petnaesti, a kraj - poslednji dan u mesecu, ako što drugo ne proizlazi iz namere stranaka ili iz prirode ugovornog odnosa (predmet tumačenja ugovora).

ROKOVI PRAKTICAN PRIMER

- Dostavljanje izvršeno **29.2. 2020** kada ističe rok od **mesec dana**?
31.3.2020
- Dostavljanje izvršeno 29.2. 2020 kada istice rok od **30 dana**?
30.3.2010
- Dostavljanje izvršeno 29.2. 2020 kada istice rok od **1 godine**?
28.2.2021
- Dostavljanje izvršeno 29.2. 2020 kada istice rok od **4 godine**?
29.2.2024
- Dostavljanje izvršeno **u četvrtak**, kada tj. kog dana istice rok od **3 dana**?
Ponedjeljak

MODIFIKACIJE PRAVNIH POSLOVA: NALOG (TERET, MODUS)

NALOG JE modifikacija dobroćinih pravnih poslova (poklon, testament) koja se sastoji u obavezi korisnika dobroćinog raspolaganja (poklonoprimca, naslednika) na **neko davanje, činjenje ili nečinjenje, s tim što se primljene koristi gube ako se obaveza ne izvrši.**

ZASTUPNIŠTVO - Pojam

ZASTUPNIŠTVO je obavljanje (vršenje) pravnih poslova u tuđe ime, na osnovu ovlašćenja za zastupanje, sa tim dejstvom da prava i obaveze iz preduzetog posla nastaju neposredno za zastupanog.

Ovaj odnos ima 3 učesnika:

1. Zastupani

2. Zastupnik - nije subjekt prava i obaveza koje iz njega nastaju, niti odgovora za izvršenje obaveza zastupanog prema trećem licu, niti trećeg lica prema zastupanom, pod uslovom da je:

- **imao ovlašćenje** za zastupanje,
- kretao se **u granicama ovlašćenja**,
- **deklarisao se** kao zastupnik ili je njegovo zastupničko svojstvo druga strana (treće lice) iz okolnosti znala ili morala zaključiti da je on zastupnik.

3. Treće lice (zastupnikov saugovornik).

ZASTUPNIŠTVO - Izuzeci

ZASTUPNIŠTVO je (u principu) moguće kod svih pravnih poslova, osim kada je pravni posao naročito naglašenog **ličnog** karaktera:

1. **Testament** - ne može preko zastupnika,

2. **Brak** - samo izuzetno može preko zastupnika, i to:

- a) lično prisustvo oba verenika je potrebno, a **izuzetno** u naročito opravdanim slučajevima može se dozvoliti da se brak zaključi u prisustvu **samo jednog** od budućih supružnika i punomoćnika drugog,
- b) punomoćje za zaključenje braka mora biti **overeno** i izdato **samo radi zaključenja braka** (zahtev forme punomoćja),
- c) punomoćje treba da sadrži **lične podatke** o vlastodavcu, punomoćniku i budućem supružniku koji će prisustvovati zaključenju braka, kao i datum overe punomoćja (specijalno punomoćje)
- d) punomoćje važi **90 dana** od dana overe (rok važenja punomoćja).

ZASTUPNIŠTVO - Vrste

ZASTUPNIŠTVO prema pravnom osnovu na kojem je zasnovano može biti:

1. UGOVORNO

2. VANUGOVORNO

a) **Zakonsko zastupništvo:**

- Zastupanje poslovno nesposobnih lica od strane roditelja,
- Staraoci kao zakonski zastupnici,
- Nužno i korisno posloводство bez naloga.

Preduzimanje pravnih ili materijalnih akata, ako posao ne trpi odlaganje, te predstoji šteta (nužno posloводство) ili propuštanje očigledne koristi (korisno posloводство) i pod uslovom da onaj čiji je posao u pitanju, isti nije zabranio.

b) **Sudsko zastupništvo**

Zakon određuje obim ovlašćenja zastupnika, a samog zastupnika određuje sud svojom odlukom.

ZASTUPNIŠTVO – Ugovorno

UGOVORNO ZASTUPNIŠTVO je ono koje se zasniva na ugovoru između:

1. Zastupanog (vlastodavac),
2. Zastupnika (punomoćnk),

dok se ovlašćenje za zastupanje zove **punomoćje**, bez obzira da li je dato usmeno ili pismeno.

Od ovlašćenja za zastupanje treba razlikovati **ispravu o punomoćstvu** koja je po definiciji uvek data pismeno, čak i kada je po zakonu moguće usmeno punomoćje.

Forma punomoćja zavisi od propisane forme ugovora zakoji se izdaje: forma koju propisuje zakon za zaključenje ugovora ili drugog pravnog posla, važi i za punomoćje za zaključenje tog ugovora, odnosno preduzimanje tog posla.

Primer: overeno punomoćje za zaključenje ugovora o raspolaganju nepokretnostima.

ZASTUPNIŠTVO – Ugovorno

UGOVORNI ODNOS podrazumeva **dve vrste** odnosa:

1. Između zastupanog (vlastodavca) i zastupnika (punomoćnika)

Ugovor uređuje međusobna prava i obaveze vlastodavca i punomoćnika. Ako ovaj ugovor iz nekog razloga ne važi, punomoćje će važiti ako su inače ispunjeni uslovi koje se njega samog tiču.

2. Između zastupanog (vlastodavca) i trećeg lica (saugovornika)

Ugovor uređuje međusobna prava i obaveze zastupanog i trećeg lica. Ako ovaj ugovor iz nekog razloga ne važi, punomoćje će važiti ako su inače ispunjeni uslovi koje se njega samog tiču.

PUNOMOĆJA - Vrste

Prema **OBIMU** ovlašćenja:

1. **Opšte (generalno) punomoćje**

Glasi na preduzimanje svih pravnih poslova vlastodavca koji spadaju u redovno poslovanje (čl. 91.2 ZOO). “Redovno poslovanje” je pravni standard, pa sud vrši kvalifikaciju u praksi (prvenstveno akti upravljanja i administracije, a ne akti raspolaganja koja bitno menjaju vrednost imovine),

2. **Posebno (specijalno) punomoćje**

Glasi na određenu vrstu poslova ili posebno za svaki pojedini slučaj (npr. punomoćje za zaključenje braka, naslednička izjava, kupoprodaja nepokretnosti i sl.)

PREKORAČENJE OVLAŠĆENJA

Kada punomoćnik **PREKORAČI** granice ovlašćenja, vlastodavac može:

1. **Odobriti prekoračenje** (ratifikacija), te je u obavezi u pogledu zaključenog ugovora preko punomoćnika samo ukoliko odobri prekoračenje. Odobrenje ima povratno dejstvo,
2. **Uskratiti odobrenje**, u kom slučaju vlastodavac i punomoćnik solidarno odgovaraju za štetu trećem licu, pod uslovom da je treće lice savesno (nije znao, niti je morao znati za prekoračenje ovlašćenja).

VANUGOVORNO ZASTUPNIŠTVO - Zakonsko

Zastupanje POSLOVNO NESPOSOBNIH lica od strane roditelja

1. **Mlađi maloletnici** su potpuno poslovno nesposobni, a njihovi pravni poslovi apsolutno ništavi (bez obzira na vrednost posla).

Oni mogu preduzimati pravne poslove kojima: (1) pribavljaju isključivo prava, (2) ne stiču ni prava ni obaveze i (3) pravne poslove malog značaja (čl. 64 st. 1 Porodičnog zakona)

2. **Stariji maloletnici** (sa navršenih 14 godina) stiču **ograničenu** poslovnu sposobnost (uz saglasnost zakonskog zastupnika mogu preduzimati sve pravne poslove), a poslove manjeg značaja mogu preduzimati samostalno.

Raspolaganje nepokretnom imovinom i pokretnom imovinom velike vrednosti roditelji mogu preduzimati samo uz prethodnu ili naknadnu **saglasnost organa starateljstva**.

Izuzetak - radna sposobnost (stiče se sa 15 godina): maloletnik može samostalno: (1) zasnovati radni odnos, i (2) raspolagati imovinom stečenom u radnom odnosu.

VANUGOVORNO ZASTUPNIŠTVO: Zakonsko

Imovinom deteta **raspolažu u korist deteta roditelji**, sve do punoletstva (ili produženo), s tim što:

1. dete samostalno raspolaže imovinom koju **stekne radom**,
2. raspolaganje **nepokretnom** imovinom i pokretnom imovinom **velike vrednosti** roditelji mogu preduzimati samo uz prethodnu ili naknadnu saglasnost organa starateljstva,
3. glavnici imovine deteta roditelji mogu upotrebiti samo **za njegovo izdržavanje** ili kada to zahteva neki drugi važan interes deteta,
4. prihode od imovine deteta roditelji mogu upotrebiti **i za sopstveno izdržavanje**, odnosno za izdržavanje svog **drugog zajedničkog maloletnog deteta**.

(čl. 193 Porodičnog zakona)

VANUGOVORNO ZASTUPNIŠTVO (zakonsko i sudsko)

Staraoci kao zakonski zastupnici:

- postavlja se maloletnom licu bez roditeljskog staranja,
- postavlja se licima lišenim poslovne sposobnosti.

Nužno i korisno posloводство bez naloga - jeste preduzimanje pravnih ili materijalnih akata, ukoliko posao ne trpi odlaganje, te predstoji:

- šteta (nužno posloводство), ili
 - propuštanje očigledne koristi (korisno posloводство),
- i ukoliko onaj čiji je posao u pitanju, isti nije zabranio.

ZASTUPANJE PRAVNIH LICA – Pojam i vrste

Zastupnici pravnih lica su nadležni organi (inokosni ili kolektivni) koji u ime pravnog lica preduzimaju pravne radnje (dekan fakulteta, predsednik udruženja, direktor d.o.o. itd.)

Teorijska rasprava postoji u pogledu terminologije – svako zastupništvo podrazumeva postojanje dva subjekta (zastupanog i zastupnika), a organi pravnog lica su njegov sastavni deo. Pravno lice ima svoju volju i poslovnu sposobnost, koja se u pravnom životu ispoljava preko njegovih organa.

Zastupnici privrednih društava su:

1. Zakonski (statutarni) zastupnici,
2. Ostali zastupnici,
3. Punomoćnici po zaposlenju,
4. Prokuristi.

ZASTUPANJE PRAVNIH LICA – Zakonski zastupnici

Zakonski (statutarni) zastupnici društva su lica koja su zakonom kao takva određena za svaki pojedini oblik društva.

Zakonski zastupnik društva može biti **fizičko lice ili društvo** registrovano u Republici Srbiji.

Društvo mora imati **najmanje jednog** zakonskog zastupnika koji je fizičko lice.

Društvo koje ima funkciju zakonskog zastupnika, tu funkciju vrši preko svog zakonskog zastupnika koji je fizičko lice, ili preko fizičkog lica koje je za to ovlašćeno posebnim punomoćjem izdatim u pisanoj formi.

Zakonski zastupnici društva registruju se u APR.

ZASTUPANJE PRAVNIH LICA – Ostali zastupnici

Ostali zastupnici društva su lica koja su aktom ili odlukom nadležnog organa društva ovlašćena da zastupaju društvo i koja su kao takva registrovana u APR.

Ako društvo u kontinuitetu prihvata da neko lice postupa kao zastupnik na način kojim treća lica dovodi u uverenje da ima pravo na zastupanje, smatraće se da je društvo to lice konkludentno ovlastilo na zastupanje, osim ako društvo ne dokaže da je treće lice znalo ili moralo znati za nepostojanje ovlašćenja za zastupanje tog lica.

ZASTUPANJE PRAVNIH LICA - Ograničenja

Ograničenja ovlašćenja zastupnika

Zastupnik je dužan da postupa u skladu sa ograničenjima svojih ovlašćenja koja su utvrđena aktima društva ili odlukama nadležnih organa društva.

Ograničenja ovlašćenja zastupnika ne mogu se isticati prema trećim licima.

Izuzetno, ograničenja ovlašćenja zastupnika u vidu obaveznog supotpisa mogu se isticati prema trećim licima, ako su registrovana u skladu sa zakonom o registraciji.

ZASTUPANJE PRAVNIH LICA - Punomoćnici po zaposlenju

Punomoćnici po zaposlenju su lica koja kao zaposleni u društvu rade na poslovima čije obavljanje u redovnom poslovanju uključuje zaključenje ili ispunjenje određenih ugovora ili preduzimanje drugih pravnih radnji.

Navedena lica su ovlašćena su da kao punomoćnici društva zaključuju i ispunjavaju te ugovore, odnosno preduzimaju te pravne radnje u granicama poslova na kojima rade **bez posebnog punomoćja**.

Pod pojmom zaposlenog smatra se fizičko lice koje je **u radnom** odnosu u društvu, kao i lice koje nije u radnom odnosu u društvu, ako obavlja **funkciju** u društvu.

ZASTUPANJE PRAVNIH LICA - Prokura

Prokura je poslovno punomoćje čija je sadržina i ograničenja propisana Zakonom o privrednim društvima (ZPD), kojim društvo ovlašćuje jedno ili više fizičkih lica da u njegovo ime i za njegov račun zaključuju pravne poslove i preduzimaju druge pravne radnje.

Prokura je **neprenosiva** i prokurista **ne može dati punomoćje** za zastupanje drugom licu.

Prokurista **ne može bez posebnog ovlašćenja** da:

1. zaključuje pravne poslove i preuzima pravne radnje u vezi sa sticanjem, otuđenjem ili opterećenjem nepokretnosti i udela i akcija koje društvo poseduje u drugim pravnim licima,
2. preuzima menične obaveze i obaveze jemstva,
3. zaključuje ugovore o zajmu i kreditu,
4. zastupa društvo u sudskim postupcima ili pred arbitražom.

Ograničenja prokure, koja nisu izričito predviđena ZPD-om, nemaju dejstvo prema trećim licima. Izuzetno, dozvoljeno je ograničiti ovlašćenja prokuriste supotpisom zakonskog zastupnika društva ili drugog prokuriste (zajednička prokura).

Protek vremena kao pravna činjenica

Protek vremena utiče na većinu subjektivnih građanskih prava (osim na lična neimovinska prava) tako što dovodi do:

1. Prestanka, ili
2. Nastanka (sticanja) subjektivnih prava

Zastarelost
Prekluzija
Prava ograničenog trajanja
Održaj

Trijumf fakata nad pravom!

Protek vremena kao pravna činjenica – Zastarelost (čl. 360-380 ZOO)

ZASTARELOST je prestanak prava da se zahteva prinudno izvršenje obaveze po proteku zakonom određenog vremena, u kome poverilac nije vršio svoje pravo, a mogao je (zahtevati ispunjenje obaveze).

Dejstvo zastarelost je u tome što se jedna pravna obaveza pretvara u **prirodnu obligaciju** (*obligatio naturalis*), koja se odlikuje time što je neutuživa. Ali, ukoliko dužnik istu ipak izvrši, nema pravo zahtevati da mu sre vrati ono što je dao (kao i ako nije znao da je obaveza zastarela).

Sud o zastarelosti **ne vodi računa po službenoj dužnosti**, već po prigovoru tuženog. (odgovornost advokata!)

Sva obligaciona prava zastarevaju, **osim zakonskog prava na izdržavanje**.

Apsolutna prava ne zastarevaju! (iako se npr. pravo svojine može izgubiti usled nevršenja i sticanja prava svojine od strane drugog lica održajem pod zakonom predviđenim uslovima, ali ovo nikako nije zastarevanje!)

Protek vremena kao pravna činjenica – Tok roka zastarelosti

Rok zastarelosti je **10 godina** (opšti rok zastarelosti), osim ako zakonom nije propisan drugi rok (poseban rok zastarelosti – kraći rok).

Rokovi zastarelosti su utvrđeni imperativnim normama, tako da se **pravnim poslom ne može odrediti** duže ili kraće vreme zastarelosti.

Zastarelost **počinje teći** prvog dana po isteku dana kada je poverilac imao prava da zahteva ispunjenje obaveze (dospelost ili istek paricionog roka), osim ako zakonom nije nešto drugo propisano, a **nastupa** istekom poslednjeg dana roka zastarelosti.

dospelost ► tok vremena (roka) zastarelosti ► zastarelost (istek poslednjeg dana roka zastarelosti)

Priračunavanje vremena zastarelosti (akcesija) - u vreme zastarelosti se računa i vreme koje je proteklo u korist dužnikovog prethodnika.

Protek vremena kao pravna činjenica - Rok zastarelosti

Opšti rok zastarelosti je **10 godina**.

Potraživanja povremenih davanja koja dospevaju godišnje ili u kraćim određenim razmacima vremena (povremena potraživanja), bilo da se radi o sporednim (kamata) ili glavnim potraživanjima (izdržavanje), kao i anuiteti (unapred određena povremena davanja kojima se otplaćuju glavnica i kamata). zastarevaju u roku od **3 godine** od dospelosti svakog pojedinog davanja. Ovo **ne važi** za otplate u obrocima ili delimična ispunjenja.

Prava iz kojih proističu povremena potraživanja zastarevaju u roku od **5 godina**, računajući od dospelosti najstarijeg neispunjenog potraživanja posle koga dužnik nije vršio davanja. Kad zastari pravo iz koga proističu povremena potraživanja, poverilac gubi pravo ne samo da zahteva buduća povremena davanja, nego i povremena davanja koja su dospela pre ove zastarelosti.

Protek vremena kao pravna činjenica - Rok zastarelosti

Međusobna potraživanja pravnih lica iz ugovora o prometu robe i usluga, kao i potraživanja naknade za izdatke učinjene u vezi s tim ugovorima, zastarevaju **3 godine**. Zastarevanje teče odvojeno za svaku isporuku robe, izvršeni rad ili uslugu.

Potraživanje zakupnine, bilo da se plaća povremeno, bilo u jednom ukupnom iznosu, zastareva za **3 godine**.

Potraživanje naknade štete zastareva za **3 godine** od kad je oštećenik doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo (subjektivni rok), a u svakom slučaju za **5 godina** od kad je šteta nastala (objektivni rok).

Potraživanje naknade štete nastale povredom ugovorne obaveze zastareva za vreme određeno za zastarelost te obaveze.

Protek vremena kao pravna činjenica - Rok zastarelosti

Potraživanje naknade štete prouzrokovane krivičnim delom

Kad je šteta prouzrokovana krivičnim delom, a za krivično gonjenje je predviđen duži rok zastarelosti, zahtev za naknadu štete prema odgovornom licu zastareva kad **istekne vreme određeno za zastarelost krivičnog gonjenja**.

Prekid i zastoј zastarevanja krivičnog gonjenja povlači za sobom i prekid zastarevanja zahteva za naknadu štete.

Protek vremena kao pravna činjenica - Rok zastarelosti

Jednogodišnji rok zastarelosti:

1. potraživanje naknade za isporučenu električnu i toplotnu energiju, plin, vodu, za dimničarske usluge i za održavanje čistoće, kad je isporuka odnosno usluga izvršena za potrebe domaćinstva,
2. potraživanje radio-stanice i radio-televizijske stanice za upotrebu radio-prijemnika i televizijskog prijemnika,
3. potraživanje pošte, telegrafa i telefona za upotrebu telefona i poštanskih pregradaka, kao i druga njihova potraživanja koja se naplaćuju u tromesečnim ili kraćim rokovima,
4. potraživanje pretplate na povremene publikacije, računajući od isteka vremena za koje je publikacija naručena.

Zastarevanje teče i ako su isporuke ili usluge produžene.

Protek vremena kao pravna činjenica - Rok zastarelosti

Potraživanja utvrđena pred sudom ili drugim nadležnim organima:

- Sva potraživanja koja su utvrđena pravnosnažnom sudskom odlukom ili odlukom drugog nadležnog organa, ili poravnanjem pred sudom ili drugim nadležnim organom, zastarevaju **za 10 godina**, pa i ona za koja zakon inače predviđa kraći rok zastarelosti.
- Međutim, sva povremena potraživanja koja proističu iz takvih odluka ili poravnanja i dospevaju ubuduće, zastarevaju u roku **predviđenom za zastarelost povremenih potraživanja**.

Protek vremena kao pravna činjenica - Rok zastarelosti

Rokovi zastarelosti kod ugovora o osiguranju:

1. Potraživanja ugovarača osiguranja, odnosno trećeg lica iz ugovora o osiguranju života zastarevaju za **5 godina**, a iz ostalih ugovora o osiguranju za **3 godine**, računajući od prvog dana posle proteka kalendarske godine u kojoj je potraživanje nastalo.
2. Ako zainteresovano lice dokaže da do dana određenog u prethodnom stavu nije znalo da se osigurani slučaj dogodio, zastarevanje počinje od dana kad je za to saznalo, s tim da u svakom slučaju potraživanje zastareva kod osiguranja života za **10 godina**, a kod ostalih za **5 godina** od dana određenog u prethodnom stavu.
3. Potraživanja osiguravača iz ugovora o osiguranju zastarevaju za 3 godine.

Protek vremena kao pravna činjenica - Rok zastarelosti

Rokovi zastarelosti kod ugovora o osiguranju

1. Kad u slučaju osiguranja od odgovornosti trećeg, oštećeno lice zahteva naknadu od osiguranika, ili je dobije od njega, zastarevanje osiguranikovog zahteva prema osiguravaču počinje od dana kada je oštećeno lice tražilo sudskim putem naknadu od osiguranika, odnosno kad ga je osiguranik obeštetio.
2. Neposredan zahtev trećeg oštećenog lica prema osiguravaču zastareva za isto vreme za koje zastareva njegov zahtev prema osiguraniku odgovornom za štetu.
3. Zastarevanje potraživanja koje pripada osiguravaču prema trećem licu odgovornom za nastupanje osiguranog slučaja počinje teći kad i zastarevanje potraživanja osiguranika prema tom licu i navršava se u istom roku.

Protek vremena kao pravna činjenica - Prestanak toka zastarelosti

**DOSPELOST ► TOK ROKA (VREMENA ZASTARELOSTI) ZASTARELOSTI ►
ZASTARELOST**

Vreme zastarelosti **prestaje da teče** usled dve vrste zapreka:

1. Prekid zastarelosti
2. Zastoj (obustava, suspenzija) zastarelosti

Protek vremena kao pravna činjenica - Prekid zastarelosti

Kada vreme zastarelosti prestaje da teče usled uzroka **prekida zastarelosti**, zastarevanje **počinje teći iznova**, a vreme koje je proteklo pre prekida **ne računa se** u zakonom određeni rok zastarelosti.

Prekid zastarelosti može izazvati:

1. Dužnik - priznanjem duga:

- izričito – izjavom, ili
- posredno - davanjem otplate, plaćanjem kamate, davanjem obezbeđenja.

2. Poverilac – podnošenjem tužbe (ili drugom radnjom pred nadležnim organom u ciju utvrđivanja, obezbeđenja ili izvršenja, npr. predlog za izvršenje na osnovu fakture).

Napomena: Nije dovoljno vansudskim putem pozvati dužnika da plati! (Odgovornost advokata!)

Protek vremena kao pravna činjenica - Zastoj zastarelosti

Zastoj (obustava, suspenzija) zastarelosti

Vreme zastarelosti prestaje da teče usled uzroka **zastoj zastarelosti**; ali, kada te okolnosti prestanu da postoje, onda rok zastarelosti nastavlja da teče, a vreme koje je isteklo pre zastoj **uračunava se** u rok zastarelosti.

Zastarevanje ne teče (tj. zastoj zastarelosti postoji) između:

1. Supružnika
2. Roditelja i dece, dok traje rodoteljsko pravo
3. Štićenika i staraoca, za vreme trajanja starateljstva
4. Lica u vanbračnoj zajednici, dok ta zajednica postoji
5. Kao i potraživanja lica koja su:
 - na vojnoj dužnosti (za vreme mobilizacije, u slučaju rane osnosti ili rata),
 - u tuđem domaćinstvu, u pogledu potraživanja prema poslodavcu ili članovima njegove porodice koji zajedno sa njima žive, sve dok traje radni odnos,
 - poverilaca kojima nije bilo moguće zbog nesavladivih prepreka da sudskim putem zahtevaju ispunjenje obaveze (pravni standard – primeri: štrajk suda, poplave i vanredno stanje i sl.)

Protek vremena kao pravna činjenica - Prekluzija

PREKLUZIJA je gubitak prava (pravnog prerogativa) po proteku zakonom određenog roka.

Razlika od zastarelosti je:

1. priroda prava koja se gubi: **zastarelošću se gube obligaciona prava, a prekluzijom pravne moći** (preobražajna prava),
2. na prekluzuju sud pazi **po službenoj dužnosti**,
3. prekluzivni rok teče **neprekidno** (nema ni prekida ni zastoja).

Primer: poništaj rušljivog ugovora može se zahtevati u roku od 1 godine od saznanja za razlog rušljivosti (subjektivni rok), ali to pravo u svakom slučaju prestaje istekom roka od 3 godine od dana zaključenja ugovora (objektivni rok).

Protek vremena kao pravna činjenica - Prava ograničenog trajanja

Određena **subjektivna građanska prava** odlikuju se time što je zakonom unapred ograničeno vreme njihovog trajanja.

Primer: autorska prava koja traju za života autora i 50 godina posle njegove smrti.

Protek vremena kao pravna činjenica - Održaj

Trijumf fakata nad pravom: održaj i zastarelost

Dejstvo održaja se sastoji u tome da lice koje nije imalac prava, a **faktički** se ponaša se kao da jeste (držalac stvari) **stiče pravo svojine (ili službenosti)** na stvari na kojoj drugi ima pravo svojine, **protekom vremena** zakonom određenog za održaj (roka za održaj), uz ispunjenje određenih uslova u pogledu **savesnosti**.

Rokovi potrebni za održaj:

	POKRETNE STVARI	NEPOKRETNE STVARI
Savestan i zakonit držalac	3 godine	10 godina
Savestan držalac	10 godina	20 godina

Protek vremena kao pravna činjenica - Održaj

Pravo svojine se ne može izgubiti zastarelošću, ali može tako što će neko treći (držalac) steći na istoj stvari pravo svojine održajem!

KONTAKT

TSG

Advokatska kancelarija Tomić Sindelić Groza
Carice Milice 3
11000 Beograd
Srbija

T +381 11 3285 227

F +381 11 3285 208, 3285 153

office@tsg.rs

www.tsg.rs

